

transeuntem operationem habeant. Respondet Ferrariensis posse illam habere, saltem instrumenta Dei. Nam quod dæmones interdum operentur, testatur D. Thomas, q. 16, de Malo, a. 9, ad 3. At vero D. Thomas non affirmat dæmones semper, et in omni loco, ubi sunt, operari, ut instrumentum Dei, sed affirmat tantum id fieri posse, quod est verissimum, et fortasse ita factum esse, quando uxor Loth in statuam salis conversa est, facile credi potest. Quod autem dæmones, vel animæ in inferno semper habeant actionem aliquam transeuntem, ut instrumenta Dei, et quod aliter ibi esse non possent substantialiter præsentem, incredibile est, et frustra ac sine fundamento cogitatur. Primo, quia esse Angeli in loco est (ut ita dicam) quoddam accidens ordinis naturalis angelici, non ergo pendet ex miraculosa operatione. Secundo, quia talis actio supernaturalis esset; ergo sine revelatione, vel aliqua auctoritate divina affirmari non potest. Tertio quia oporteret per illam actionem aliquam specialem qualitatem fieri in igne inferni, vel in aliis corporibus ibi existentibus. Talis autem qualitas, nec facile intelligi, nec ad quem finem ibi producat explicari potest: cum illi spiritus ibi non ad agendum, sed ad patiendum deputentur. Tandem Deus uti potest instrumento suo tam agendo in distans, quam in propinquum; ergo illa actio non potest esse ratio essendi in loco.

8. Ideo respondent alii, dæmones esse in inferno non per actionem transeuntem, sed per passionem in spiritu a corpore receptam. Sed hæc responsio imprimis explicat rem certam, et de fide, scilicet dæmones esse in inferno, per rem incertam, et improbabilem inter theologos, multi eorum negant, vel ignem, vel aliud corpus habere physicam actionem in dæmones, vel animas. Secundo, qui sic respondent, inconstanter loquuntur, dum ab actione ad passionem, propter solam difficultatem fugiendam, divertunt. Nam ratio essendi in loco uniformis, et determinata esse debet, actio autem, et passio multum inter se differunt. Ergo si neutra determinate est adæquata ratio essendi in loco: nec ambæ disjunctim possunt rationem adæquatam conficere. Alias diversum modum existendi in loco conferent, quæ diversitas in ratione loci intelligi non potest. Nam potius existentia in loco de se indifferens est ad actionem, et passionem, eademque præsentia in loco ad utramque sufficit. Quod autem ex illa sequatur actio, vel passio, ex qualitatibus loci, vel locati provenit.

9. Unde tertia ratio, quia detentio spirituum violenta, vel est ipsa pœna, et passio damnatorum, vel (quod probabilius est) ad pœnam sensus, et ad actionem ignis in spiritu supponitur, ut recte docuit D. Thomas, in 4, dist. 44, q. 3, a. 3, q. 3, ex Augustino 12, de Civ. Dei, c. 23; ergo passio ab igne non est ratio essendi ibi, cum hoc sit prius. Quarto illa evasio cessat in dæmonibus qui in hoc mundo, et caliginoso aere interdum versantur: nam illi non carent pœna, seu passione ignis, cum tamen nunc in inferno non sint quoad actualem præsentiam, sed tantum quoad pœnam, et destinationem perpetuam; ergo cum ad infernum redeunt, non per passionem ibi esse incipiunt, sed per novam præsentiam, quam per novam mutationem acquirunt: nam in passione ignis nulla mutatio fit. Quinto evidenter cessat illa evasio in animabus antiquorum Patrum, quando erant in sinu Abrahamæ, et in animabus puerorum in limbo: nam illæ nihil ab igne, vel ab alio corpore patiuntur, quia pœnam sensus non habeant.

10. *Secundum exemplum.* — *Effugium ex Ferrariense et Cajetano.* — *Refellit.* — Secundo instatur de Angelis in cœlo creatis, seu de beatis in empyreo existentibus. Nam quod ibi vere sint realiter præsentem, negari non potest secundum Scripturas, et tamen nullam transeuntem actionem ibi habere possunt. Ad hoc vero etiam respondet Ferrariensis et consentit Cajetanus, Angelos beatos habere in cœlo aliquam actionem transeuntem nobis occultam: at vero qua facilitate hoc dicitur, contemnitur, quia cum occultum sit, nullo fundamento affirmatur, sed solum ad vim rationis fugiendam, cum tamen nulla efficaci, vel probabili ratione ostendatur necessitas actionis in cœlum, ut Angelus in illo præsentialiter existat. Deinde argumentamur in hunc modum. Quia illa actio Angelorum in cœlum empyreum non est motus localis, quia illud cœlum est immobile secundum locum, nec etiam est impressio alicujus qualitatis, ergo nulla est, quia in cœlo nulla actio potest per se esse, nisi ad Ubi, vel ad qualitatem, quia cœlum neque substantialiter ab Angelo producitur, nec in quantitate augeri potest. Probatur ergo minor, quia Angeli non possunt corpora alterare, aut in eis qualitates producere, ut est axioma communiter receptum, quod in discursu hujus libri tractaturi sumus. Quod si Ferrariensis et Cajetanus qualitates occultas excipiunt, contra communem sententiam loquuntur, et omne fundamentum ejus evertunt, quia nullam ma-

jorem rationem de istis, quam de aliis assignare possunt, unde aperiatur janua, ut alii dicant etiam posse Angelos per se immediate efficere qualitates corporeas nobis notas: Fortasse tamen addent, Angelos sanctos facere illas qualitates in cœlo empyreo, ut instrumenta Dei, sed hoc effugium eisdem rationibus refutatur, quibus simile de Angelis malis in inferno improbavimus. Præsertim quia talis actio, vel qualitas in cœlo empyreo nullius utilitatis est, vel ad particularem illius cœli perfectionem, quod per se perfectissimum creatum est, vel ad commune bonum universi.

11. *Evasio ex Bannez.* — *Improbatur.* — Respondet Bannez illam Angelorum operationem conferre ad influentiam cœli empyrei, vel augendam, vel temperandam. Sed hæc evasio nec solvit principalem difficultatem, quod Angeli non influunt in corpora, nisi motum localem, vel illo mediante. Nec minus voluntaria est. Tum quia verum est cœlum empyreum habere influentiam, et ad hoc esse creatum a Deo, multo credibilius est fuisse creatum cum tota perfectione, et virtute necessaria ad influendum, quantum commune bonum universi erat conveniens; ergo non erit necessaria illa actio Angelorum propter augmentum influentiæ. Et eadem ratione non erit necessaria, propter moderationem influentiæ, quia, et a Deo potuit conferri, cum pondere, et mensura necessaria ex parte ipsius cœli empyrei, et longe verisimilius est, ex conjunctione cum influentiis aliorum astrorum temperari, si forte necessarium est. Unde novum sumitur argumentum: nam influentia aliorum cœlorum non augetur, neque temperatur ab Angelis, nisi in quantum cœlos localiter movent, et ex illis moribus resultant variæ applicationes, et stellarum aspectus, ergo gratis, et singulariter actio illa fingitur in cœlo empyreo. Præterea est optima ratio, quia si illud augmentum vel moderatio influentiæ esset universo conveniens, profecto definitum modum, ac terminum habere debuisset. Quomodo ergo credibile est fieri ab Angelis pro arbitrio suo, et crescere, aut minui prout plures in cœlo adsunt, vel ab eo adsunt, aut cur ad illum influentiæ modum necessarium erit, omnes Angelos semper, ac necessario, quamdiu ibi sunt, in hac influentia occupari. Et præterea quid dicitur de animabus sanctis: numquid etiam illæ hanc influentiam augent, vel moderantur? Vel cœlum empyreum propter peccatum hominis tanto tempore hoc subsidio caruit? et in die Ascensionis Christi tam novum modum in-

fluentiæ recepit. Denique quid dicitur post diem judicii, quando influentiæ cessabunt: et nihilominus Angeli sancti, et animæ eodem modo in cœlo perseverabunt: sunt ergo hujusmodi evasiones valde frivolæ.

12. *Effugium aliud Cajetani.* — *Rejicitur.* — Unde tandem Cajetanus ad metaphoricum sensum recurrit, dicens Angelos dici esse in cœlo empyreo, id est, in beatitudine. Quam interpretationem ex Nazianzeno, et Nysseno confirmare vult. Sed nec isti Patres aliquid hujusmodi alicubi insinuarunt, quod ego viderim: nec ulla ratione admitti potest, quia contra modum loquendi Scripturæ, et Sanctorum dicentium, spiritus beatos esse in cœlo empyreo. Quibus verbis non explicant nobis spirituales gloriam, qua beati fruuntur, sed locum ubi illa fruuntur, et hac ratione vocant illud cœlum Patriam, et domum cœlestem: imo Christus vocavit illam *domum Patris sui*, Joan. 14. Unde etiam Deus ipse dicitur esse specialiter in cœlo, quia ibi se beatis manifestat, ut omnibus etiam fidelibus notum est. Denique etiam ante illam beatitudinem Angeli omnes fuerunt creati in cœlo, ut infra suo loco videbimus; non ergo propter gloriam ibi esse dicuntur, nec etiam propter actionem transeuntem, quia in instanti creationis illam habere non potuerunt.

13. *Impugnatur jam posterius membrum secundi sensus in num. 5.* — Superest, ut tertium modum explicandi illam opinionem expendamus. Nam dicere posset aliquis Angelum quidem posse substantialiter esse præsentem corpori sine actione transeunte in ipsum, hoc tamen non sufficere, ut corpus illud dicatur locus Angeli, vel Angelus esse in illa tanquam in loco. Quia solum habent inter se propinquitatem, vel indistantiam in entitatibus, et ubi intrinsicis, sine alia relatione inter ipsa: illud autem non satis est, ut corpus magis dicatur locus Angeli, quam Angelus corporis. Sicut si duo corpora sint penetrative in eodem spatio, neuter dicitur locus alterius, quamvis habeant propinquitatem, et indistantiam in suis quantitatibus, et ubi intrinsicis; ergo eadem ratio inter Angelum, et corpus militat, si solum se habeant inter se quasi penetrative. Hæc vero interpretatio imprimis non est juxta mentem auctorum prædictæ opinionis, ut ex dictis satis notum est. Deinde admittimus eam partem in qua conceditur conservari præsentiam Angeli in corpus sine actione. Et ex illa inferimus illam præsentiam sufficere, ut Angelus ibi locum suum habeat; tum quia ita loquitur Scriptura, quam

Patres imitantur; tum etiam quia seclusa actione nihil aliud cogitari potest necessarium, ut Angelus in loco sit, quod in capite sequenti tractabitur.

CAPUT V.

UTRUM ANGELUS SIT IN LOCO EXTRINSECO PER ALIQUID ACTIONI SIMILE, SEU PROPORTIONALE.

1. *Prima opinio.*—*Angelum esse in loco per applicationem virtutis.*—Hic tractandæ sunt opiniones præcedenti annexæ. Inter quas prima (quæ respectu opinionis tractatæ in capite præcedenti dici potest secunda) dicit, Angelum esse in loco per applicationem virtutis, et hanc applicationem esse proximam rationem existendi in loco. Ita tenet moderando priorem sententiam Capreolus, in 2, quæst. 1, art. 1, concl. 1, et Cajetanus, 1. p., q. 52, art. 1, fuitque opinio Godfredi, quodl. 8, q. 13, quem secutus fuit Argentina in dist. 37, q. 1, a. 2, et ita Ægidium exponit, et multi ex modernis Thomistis in hanc sententiam inclinant, ut Viguerius, Valentia, et alii D. Thomam secundum illam interpretantes. Citantur etiam pro hac sententia Albertus Magnus, in 1, distinct. 37, sed ibi nihil clarum invenio; item Hervæus, tract. de Motu Angelorum; Gregorius Bustius, quæstione de locali motu Angelorum; Pius Mirandulensis, Apolog. de descensu Animæ Christi ad inferos; Paulus Cortes, in 2, dist. 2, quorum copiam non habui. Fundamentum hujus sententiæ esse videtur, quia hæc applicatio, vel est necessaria, ut Angelus sit substantialiter præsens loco, vel certe supposita dicta præsentia addit sufficientem respectum ad corpus, ratione cuius locus Angeli dici possit: et ita putant expedire difficultates actas in præcedenti sententia. Et huic opinioni videntur favere verba D. Thomæ, in dicta q. 52, art. 1, dicentis, *Angelum esse in loco per applicationem virtutis ad aliquem locum qualitercumque.* Quod magis declarat quodl. 1, art. 4, dicens, *Angelum esse in loco per operationem: ita tamen, ut per operationem non intelligatur sola motio, sed quæcumque unio, qua sua virtute se corpori unit, præsidendo, vel continendo, vel quocumque alio modo.* Per quæ verba videtur limitare, vel explicare, quod prius dixerat. Capreolus autem excedit, dum hanc declarationem refert, ut positam a D. Thoma in loco 1, sent. d. 37, q. 3, art. 1.

2. *Improbatur proposita sententia.*—Nihilominus hæc sententia a multis Doctoribus infra recitandis improbat, et mihi etiam dis-

placet. Primo quia illa applicatio virtutis, ut ab actione transeunte distinguitur, et est aliquid prævium ad illam, vel non est aliud ab indistantia, seu præsentia substantiali, vel si quid addit, nihil ad existentiam in loco conferre potest. Probo singula, supponendo imprimis, dictos auctores distinguere applicationem virtutis ab actione transeunte, alias eorum opinio a præcedenti non differret. Supposita autem distinctione per se manifestum videtur, dictam applicationem esse præambulam ad actionem, sicut inter corpora applicatio agentis ad passum ad actionem prævia est. Ipsum etiam nomen applicationis virtutis hoc præ se fert: nam in universum applicatio virtutis, formaliter loquendo, ad actionem ordinatur, nec apparet aliud, quod per illa verba significari possit. Unde etiam oportet, ut illa applicatio sit aliquid medium inter virtutem activam, et actionem, ut etiam dicti auctores supponunt, quia non magis admittunt rationem essendi in loco esse solam potentiam, vel voluntatem, quam solam substantiam, et sine dubio frustra, satisque improbabiler id diceretur. Videamus ergo quid possit esse hæc applicatio inter virtutem, et actionem; nam in rebus corporalibus inter virtutem, et actionem nihil prævium requiritur ex parte virtutis per modum applicationis, nisi propinquitas inter agens, et passum, necessaria, quæ non est aliud nisi determinata ubi utriusque, agentis scilicet, et passi, in quibus relatio propinquitatis fundatur. Ergo si cum proportione loquendum est de Angelo, et corpore, applicatio virtutis angelicæ ad corpus nihil aliud est, nisi constitutio Angeli in tali ubi, quod possit fundare relationem præsentia, vel propinquitatis ad corpus ibi existens. Ergo applicatio virtutis sic explicata non constituit aliam rationem essendi in loco præter ipsam præsentiam, seu intrinsecum ubi: quod est contra intentionem dictorum auctorum, quia nullum novum respectum, vel contactum virtuales Angeli ad corpus talis applicatio addit.

3. *Effugium de applicatione media inter virtutem agendi, et actionem ipsam.*—*Expenditur quidnam esse possit talis applicatio.*—Dicetur tamen esse discrimen inter agens corporeum, et spirituale: quod virtus agentis corporei naturaliter agit, et ideo eo ipso quod agens corporeum est propinquum alteri corpori, habet virtutem suam applicatam ad agendum. At vero substantia spiritualis extra se libere agit, et ideo licet sit indistans a corpore, non statim habet virtutem ad agendum appli-

catam, sed speciali applicatione indiget, quæ aliquid medium sit inter virtutem agendi, et actionem transeuntem. Sed hoc ad explicandum locum Angelorum conferre non potest. Quoniam illa applicatio necessario esse debet aliquis actus secundus ab ipso Angelo elicitus; nam esse non potest ipsa virtus agendi in puro actu primo, quia hæc necessario inest: applicatio autem ille dicitur esse libera, ergo consistit in aliquo actu secundo: nam per illum solum actualis libertas positive exercetur. Deinde actus ille immanens tantum erit, quia per illam applicationem, ut talis est, nihil ponit in extrinseco passo, imo inveniri potest in re ipsa sine ulla actione transeunte, ut Cajetanus et alii supponunt. Ex quibus aperte concluditur, hanc applicationem solum esse posse actum voluntatis, qua vult Angelus in tali corpore operari. Quia virtus motiva Angeli, verbi gratia, vel est ipsa voluntas, ut multi volunt, vel si est potentia executiva a voluntate distincta, ipsa est per se satis expedita ad operandum, si voluntas imperet, ergo applicatio virtutis motivæ, nihil addit, vel voluntati, vel potentiaæ executivæ, nisi actum volendi operari: nam per hunc actum videtur Angelus esse quasi in procincto ad operandum. Sub actu vero voluntatis includimus actum intellectus, qui vel ad actum voluntatis necessario supponitur, vel interdum etiam sequitur, si ad illam proximam aptitudinem operandi ad extra necessarius sit: ut in Angelo custode esse potest attentio actualis ad mentem, et corpus hominis, quem custodit, ut illi subveniat, vel in ipsum operetur, quando fuerit opportunum. Nec videtur posse exponi, quid aliud talis applicatio sit. De illa ergo dicimus non posse esse ex parte Angeli rationem existendi in loco.

4. *Impugnatur vero dicta applicatio primo.*—*Assumptum ostenditur exemplo Angeli in celo existentis.*—Nam imprimis si Cajetanus, et alii intelligunt hanc applicationem necessariam esse, ut Angelus habeat suam substantiam realiter præsentem, et indistantem a corpore, ita ut non possit habere illam præsentiam, nisi ubi hanc applicationem habuerit, non est minus falsa hæc sententia, quam præcedens. Unde argumentor in hunc modum: Angeli in Scriptura dicuntur esse non solum, ubi nihil operantur, sed etiam ubi nihil operari possint, vel etiamsi possint, propositum non habent ibi operandi, ideoque dici non possunt, habere dicto modo ibi virtutem applicatam ad agendum; ergo hæc applicatio necessaria non est, ut Angelus sit in aliquo corpore

saltem secundum realem præsentiam. Jam enim supra ostensum est quoties Scriptura dicit, Angelum alicubi esse, maxime id de reali præsentia, et indistantia intelligere. Et ita consequentia est per se clara. Antecedens vero probatur eisdem exemplis, quibus supra usi sumus. Angelinam qui in celo empyreo existunt, nihil in eo possunt operari, quia non possunt illud localiter movere, et aliud in illo efficere non possunt (ut ostensum est); ergo non habent virtutem operandi, quam ad illud corpus applicare possunt. Dices de se habere virtutem motivam illius corporis, quamvis illam exercere non possunt ex decreto Dei. Sed quidquid de priori parte sit, posterior nobis sufficit. Quia Angeli sancti non possunt habere actum voluntatis, quo applicent virtutem ad movendum corpus immobile ex divina ordinatione, quia talis volitio irrationabilis, et otiosa, seu supervacanea esset: imo non posset esse efficax volitio, quia, omnibus pensatis, esset de effectu impossibili, de quo non potest esse voluntas efficax. Declaratur assumptum, quia volitio per quam fit talis applicatio, non habet pro objecto ipsam applicationem, quia hæc ab illo actu non distinguitur: nam applicatio non fit per actum effective, sed formaliter. Habet ergo illa volitio pro objecto ipsum effectum, scilicet motum, vel præsentem, vel futurum: nam est per modum propositi ibi operandi, vel statim vel postea cum oportuerit. Hic ergo actus non potest esse in Angelis efficax respectu motus cæli empyrei, ut constat. Fingere autem in illis actum imperfectum, vel conditionem ex parte objecti, scilicet *si Deus licentiam dederit* otiosum est, et impertinens: ideoque absurdissimum esset hujusmodi actum in sanctis Angelis postulare, ut in celo empyreo esse possint.

5. *Item ostenditur exemplo animæ separatæ.*—*Similiter dæmonum exemplo.*—Aliud exemplum est, de animabus separatis, quæ juxta probabilem D. Thomæ opinionem nullam virtutem habent naturalem ad operandum transeunter in corpora, quæ non informant. Quod si ita est, profecto applicare virtutem non possunt, quam non habent, et tamen sunt in celo, etc. Verumtamen licet demus habere hujusmodi virtutem, nihilominus incredibile est animas Purgatorii, verbi gratia, ibi applicare suam virtutem ad aliquod agendum, quia per Dei voluntatem ad patiendum, non ad agendum ibi destinantur, ergo verisimile non est animas justas, quæ voluntatem suam ad divinam in omnibus conformant, conari ali-